

Izvještaj o analitičkom pregledu usklađenosti zakonodavstva Crne Gore

Poglavlje 13 – Ribarstvo

Datumi održavanja sastanaka analitičkog pregleda:

Eksplanatorni sastanak: 14 -15. mart 2013.

Bilateralni sastanak: 5 - 6. jun 2013.

I. SADRŽAJ POGLAVLJA

Pravna tekovina za ovo poglavlje sastoji se od propisa za koje nije neophodno da se transponuju u domaće zakonodavstvo, a zahtijeva uvođenje mjera za pripremu sektora i aktera za sprovođenje pravila Zajedničke politike u oblasti ribarstva. Opseg, ciljevi i načela Zajedničke politike u oblasti ribarstva dati su u okvirnoj regulativi (Regulativa Savjeta (EZ) br. 2371/2002). Zakonodavci su postigli dogovor oko nove Zajedničke politike u oblasti ribarstva, koja bi trebala da stupi na snagu od 1. januara 2014.

Zajednička politika u oblasti ribarstva postavlja pravila za očuvanje živih vodenih resursa, ograničenje ekološkog uticaja ribarstva i uslove za pristup vodama i resursima. Ona obuhvata i strukturnu politiku i specifična pravila za upravljanje kapacitetima flote, kontrolu ribarskih aktivnosti i sprovođenje njenih pravila. Zajednička politika u oblasti ribarstva zasnovana je na utemeljenim naučnim savjetima i obezbjeđuje okvir za prikupljanje, upravljanje i korišćenje podataka iz oblasti ribarstva. Posebne mjere upravljanja za održivo iskorišćavanje ribljih resursa u Mediteranu date su u Regulativi (EZ) br. 1967/2006 (Mediteranska Regulativa).

Kad je riječ o **upravljanju resursima i flotom**, pravna tekovina sadrži specifična pravila za prilagođavanje ribolovnog kapaciteta da bi se postigla ravnoteža između flota i ribljih resursa, kao i za mjerenje tonaže. Od država članica se traži da prikupe i ažuriraju podatke vezane za ribolovni kapacitet u posebnom registru ribarske flote. Za **inspekciju i kontrolu** su uglavnom odgovorne države članice, koje treba da obezbijede administrativni kapacitet za njihovo djelotvorno sprovođenje, dok je pravni okvir uspostavljen na nivou Evropske unije. Pravna tekovina uspostavlja između ostalog i detaljna pravila za bilježenje i izvještavanje o ulovu, kao i za rad satelitskog sistema za praćenje plovila.

Dva okvirna zakonska akta regulišu finansijske instrumente Evropske unije za sprovođenje Zajedničke politike u oblasti ribarstva. Prvi, Regulativa (EZ) br. 861/2006 odnosi se na mjere podrške za jačanje kontrolne aktivnosti, poboljšanje učešća zainteresovanih strana, utvrđivanje međunarodnih sporazuma, prikupljanje podataka i davanje naučnih savjeta. Drugi akt, Regulativa (EZ) br. 1198/2006 i njena Regulativa za sprovođenje (EZ) br. 498/2007 definišu opseg, oblasti intervencije i operativna pravila Evropskog fonda za ribarstvo. Da bi bilo koristi od Evropskog fonda za ribarstvo, države članice treba da usvoje strateški dokument i Operativni program. Države članice treba da imaju neophodne administrativne kapacitete za upravljanje i kontrolu kako bi se obezbijedilo odgovarajuće i djelotvorno sprovođenje Operativnog programa.

Pravna tekovina vezana za **tržišnu politiku** definisana je Regulativom Savjeta (EZ) br. 104/2000 i zasnovana je na primjeni zajedničkih tržišnih standarda, organizacijama proizvođača, mehanizmima intervencija na tržištu, informisanju potrošača i određenim aranžmanima sa trećim zemljama.

Osim opštih pravila o **državnoj pomoći**, pravna tekovina sadrži specifična pravila o državnoj pomoći koja se primjenjuju na sektor ribarstva i akvakulture.

S obzirom na njenu isključivu nadležnost u oblasti očuvanja morskih bioloških resursa, Evropska unija je članica određenog broja **međunarodnih sporazuma** i organizacija. U nekim slučajevima, postojeći sporazumi i konvencije sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama vezanih za ribarstvo treba da se prilagode ili otkazu prije pristupanja.

II. USKLAĐENOST DRŽAVE I KAPACITETI ZA SPROVOĐENJE

U ovom dijelu su sažete informacije koje je Crna Gora dala prilikom diskusije na sastanku analitičkog pregleda.

Predstavnici Crne Gore naglasili su da Crna Gora može da prihvati pravnu tekovinu u oblasti ribarstva. Istakli su i to da ne očekuju nikakve poteškoće u sprovođenju pravne tekovine do dana pristupanja.

Crnogorski ribarski sektor čini 0,5% BDP-a i zapošljava oko 400 ljudi (na puno i nepuno radno vrijeme), osim sektora marikulture i sektora prerade ribe. U 2011. u Crnoj Gori je ulovljeno 174 tone plave ribe i 344 tone bijele ribe. Sektor ribarstva uglavnom čini obalni ribolov, bez industrijskog ribolova, a odvija se duž 298 kilometara duge obale i na Skadarskom jezeru. Crnogorsku flotu čine: 2 ribarska plovila čija dužina preko svega (LoA) prelazi 24 metra, 17 ribarskih plovila čija je dužina preko svega do 24 metra, 4 ribarska plovila čija dužina preko svega prelazi 12 metara, i 90 ribarskih plovila čija je dužina preko svega do 10 metara – ukupno 113 plovila. Akvakultura se odvija na 26 uzgajališta kalifornijske pastrmke (slatkovodna akvakultura) i na 17 uzgajališta školjki, ostriga, brancina i orada (marikultura).

Glavne pravne odredbe koje regulišu sektor ribarstva date su u Zakonu o morskom ribarstvu i marikulturi („Službeni list Crne Gore” br. 56/09) i Zakonu o slatkovodnom ribarstvu („Službeni list Crne Gore” br. 11/07) koji propisuje ciljeve i načela za održivo upravljanje živim morskim resursima i morskom sredinom.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je odgovorno za upravljanje ribarstvom. Ono je zaduženo za pripremu i sprovođenje zakonodavstva u oblasti ribarstva, kao i za upravljanje sredstvima podrške sektoru. Jedinica za ribarstvo ima četiri zaposlena. Naučna ustanova Institut za biologiju mora u Kotoru prati morsko ribarstvo. U njegove zadatke između ostalog spadaju: istraživanje i procjena ribljeg fonda, održivo iskorišćavanje ribljih i morskih organizama, kao i praćenje kvaliteta vode i biomonitoring. Predstavnici Crne Gore naveli su da crnogorsko zakonodavstvo predviđa uspostavljanje Nacionalnog savjeta za morsko ribarstvo i marikulturu, ali on još nije uspostavljen. Uprava za inspeksijske poslove je nadležna za inspekciju koja broji tri inspektora za morsko ribarstvo i pet poljoprivrednih inspektora za slatkovodno ribarstvo.

Vlada je usvojila Strategiju za razvoj ribarstva i akvakulture za period 2006 - 2016. Strategija daje dugoročne smjernice, prioritete i ciljeve razvoja ribarstva, s ciljem održivog razvoja.

Nacionalni program razvoja ribarstva za period 2009-2013. detaljno dopunjava strategiju i koristi projektni pristup sličan onom koji koristi Evropski fond za ribarstvo s ciljem razrade integrisanog pristupa radi obezbjeđivanja održivog korišćenja ribarskih resursa.

II.a. Upravljanje resursima i flotom

Upravljanje resursima

Crna Gora nema uspostavljena odvojena organičenja ulova za pojedine vrste, ali postoje ograničenja na osnovu naučnih istraživanja koje je sproveo Institut za biologiju mora u Kotoru (kvote izlova) za grupe vrsta (bijele ribe, male plave ribe, priobalne vrste ribe). Zakon o morskome ribarstvu i marikulturi, kao i različiti pravilnici propisuju pravila za upravljanje živim morskim resursima. Na osnovu naučnih istraživanja koje je sproveo Institut za biologiju mora u Kotoru, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja postavlja upravljačke mjere i definiše maksimalni broj dozvola za ribolov koje mogu da se izdaju za privredni ribolov. Postoje pravila o minimumu izlova, korišćenju različitih vrsta opreme za ribolov, zaštićenim vrstama, ribljoj mladi i mogućnosti uvođenja zaštićenih područja.

Crna Gora nema zvanični program za prikupljanje podataka u skladu sa zahtjevima EU. Crna Gora je partner u subregionalnom programu AdriaMed Organizacije UN za hranu i poljoprivredu, a učestvuje i u programima MEDITS i MEDIAS. Procjene fonda prave se uz pomoć fondova EU za šest vrsta u crnogorskim vodama, a zajednička procjena fondova obavljaju se kroz učešće u MEDITS programu za ostale dvije vrste.

Prema navodima predstavnika Crne Gore, institucije koje su uključene u prikupljanje naučnih podataka u Crnoj Gori su sljedeće:

- *Zavod za statistiku Crne Gore (MONSTAT)* koji je odgovoran za prikupljanje, obradu i distribuciju statističkih podataka, uključujući podatke iz statistike ribarstva, koje prikuplja Odsjek za poljoprivrednu statistiku kroz četiri statistička istraživanja.
- *Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja (MPRR)*: prikuplja podatke kroz dnevnik ulova i mjesečne izvještaje, između ostalog o izlovu po plovilu, broju ribolovnih dana.
- *Institut za biologiju mora u Kotoru (IBMK)*: sprovodi naučna istraživanja na moru za procjenu biomase demerzalnih i pelagičnih resursa i prikuplja biološke podatke za neke vrste od ekonomskog značaja.

Crnogorski zakon pravi razliku između ribolova za privredne, sportsko-rekreativne i naučne svrhe. Privredni ribolov dijeli se na veliki i mali privredni ribolov, na osnovu veličine plovila, kao i na osnovu vrste, veličine i broja ribolovnih alata koji se koriste. Dozvole za privredni ribolov izdaje Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, na osnovu preporuka Instituta za biologiju mora u Kotoru, uz plaćanje naknade i pod uslovom da je brod zaveden u registar plovila. Dozvola je potrebna za sportsko-rekreativni ribolov. Ove dozvole izdaju pojedincima sportsko-rekreativni klubovi koji su članovi Saveza za sportski ribolov. Ministarstvo

poljoprivrede i ruralnog razvoja odlučuje o broju dozvola. U opštinama gdje ne postoje klubovi za sportsko-rekreativni ribolov, ove dozvole izdaju organi uprave zaduženi za sport i rekreaciju. Osobama koji se bave sportsko-rekreativnim ribolovom ne dozvoljava se da prodaju ribu koju ulove.

Strana plovila za ribolov mogu da love u crnogorskim vodama samo ako imaju dozvolu koja se izdaje u skladu sa ratifikovanim međunarodnim sporazumom ili u skladu sa odobrenim projektom naučnog istraživanja od nacionalnog interesa.

Upravljanje flotom

Crna Gora ne ograničava svoj ribarski kapacitet i sada je dozvoljeno povećanje broja ribarskih plovila i kapaciteta motora.

Postojeća zakonska pravila za tonažu i mjerenje trgovačkih brodova i čamaca ne podrazumijevaju korišćenje specifične metode za mjerenje tonaže ili mjerenje snage motora za ribarska plovila. Crna Gora planira da uvede u zakonodavstvo pravila za mjerenje tonaže i provjeru snage motora ribarskih plovila. Crna Gora planira da prestane sa dozvoljavanjem povećanja ukupnog ribarskog kapaciteta.

Predstavnici Crne Gore naveli su da Crna Gora nema registar ribarske flote koji je u potpunosti usklađen sa pravnom tekovinom, ali je Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja uspostavilo registar koji sadrži osnovne podatke. Sistem zahtijeva da plovila za morsko ribarstvo i plovila koja se koriste u marikulturi budu registrovana sa informacijama o identifikaciji plovila, tehničkim podacima, podacima o vlasniku, administrativnim podacima i dozvolama za plovila. U ovaj registar zavode se samo plovila koja dobiju dozvolu za ribolov.

II.b. Inspekcija i kontrola

Predstavnici Crne Gore naveli su da su sljedeći organi odgovorni za kontrolu i nadzor ribarskih aktivnosti u Crnoj Gori:

- Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Jedinica za ribarstvo
- Uprava za inspeksijske poslove – Inspekcija za morsko ribarstvo, kao i Veterinarska inspekcija
- Ministarstvo unutrašnjih poslova – Granična policija
- Institut za biologiju mora u Kotoru

Postoje tri inspektora za morsko ribarstvo koji rade u Upravi za inspeksijske poslove. Pošto nemaju svoja plovila, saraduju sa graničnom policijom prilikom inspeksijskih aktivnosti. Predstavnici CG naveli su da nemaju strategiju za inspekciju i kontrolu ribarskog sektora. U 2012. izvršeno je 1090 kontrola i prijavljeno 11 prekršaja. Inspeksijske kontrole se sprovode na moru, u luci, na pijacama i u restoranima. Trenutno nije uspostavljen sistem sljedivosti.

Sva ribarska plovila preko 10 metara ukupne dužine (LOA) opremljena su sistemom za praćenje plovila (VMS). Crna Gora je razvila sistem satelitskog praćenja plovila dužine preko 10 metara. Centar za praćenje ribarstva u MPRR prima podatke svakih dva sata iz plave kutije instalirane na plovilu. Poslati podaci uključuju ime plovila, njegove koordinate, brzinu, kurs, podatke i vrijeme posljednjeg signala.

Sva ribarska plovila preko 10 metara ukupne dužine obavezno moraju imati dnevnik ulova i dostavljati kopiju, zajedno s izjavom o iskrcavanju, ribarskom inspektoru u roku od 48 časova od iskrcavanja. Za plovila dužine manje od 10 metara postoji obaveza mjesečnog izvještavanja. Prvo iskrcavanje mora biti obavljeno u luci, pristaništu ili mjestu koje zadovoljava propisane tehničke uslove za inspekciju ribarskih plovila.

Crna Gora do sada nije imala slučajeva iskrcaja i prekrcaja i sa stranih ribarskih plovila. Crna Gora je izjavila da još uvijek nijesu u svom zakonodavstvu uveli definiciju nelegalnog, neprijavljenog i neregulisanog ribarstva u skladu s odredbama Regulative EK br.1005/2008.

II.c. Strukturne aktivnosti

Crna Gora je izjavila da nema uspostavljene strukturne mjere koje se mogu porediti s onim u EU. Na osnovu Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju i Zakonu o morskome ribarstvu i marikulturi, uspostavljeni su sljedeći programi za podršku sektoru ribarstva:

- program za unapređenje ribarske flote i marikulture. U 2012. 100.000 eura je opredijeljeno za ovaj program,
- program za održivo upravljanje i očuvanje resursa riba i drugih morskih organizama. U 2012. opredijeljeno je 31.000 eura za ovaj program.
- program za podršku razvoju slatkovodnog ribarstva za koji je u 2012. opredijeljeno 40.000 eura.

Prema Nacionalnom programu razvoja ribarstva (2009-2013) koristi se projekatski pristup Evropskog ribarskog fonda (EFF). Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je zaduženo za implementaciju ovih programa.

II.d. Tržišna politika

Crna Gora je navela da nema tržišnu organizaciju u skladu s pravnom tekovinom EU. Postoje odredbe o prodajnim standardima i označavanju u pogledu veličine, svježine, i porijekla ulova. U skladu sa Zakonom o morskome ribarstvu i marikulturi predviđen je i podzakonski akt s metodom pružanja informacija potrošačima.

Crna Gora nema organizacije proizvođača koje odgovaraju onima definisanim u pravnoj tekovini EU. Ribari i uzgajivači ribe organizovani su u pet različitih udruženja profesionalnih ribara i jedno udruženje uzgajivača školjki. Ova udruženja su nevladine organizacije.

Agencija za plaćanje u poljoprivredi odgovorna je za Informacioni sistem poljoprivrednog tržišta

(AMIS) koji pruža informacije o cijenama i cjenovnim trendovima. AMIS je proširen na sektor ribarstva tokom 2010/2011

II.e. Državna pomoć

Državna pomoć za sektor ribarstva nije obuhvaćena Zakonom o kontroli državne pomoći i još uvijek nijesu usvojena specifična pravila za ovaj sektor.

Crna Gora pruža državnu pomoć sektoru ribarstva u obliku subvencioniranog dizel goriva za ribare. Ovo je propisano Zakonom o akcizama i odobreno od strane Poreske uprave u okviru Ministarstva finansija, na osnovu prijedloga Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja. Kroz ovu šemu opredijeljeno je 110.000 eura u 2011.

II.f. Međunarodni sporazumi

Što se tiče multilateralnih sporazuma, Crna Gora je potpisnica Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora (UNCLOS) od oktobra 2006. ali ne i Konvencije Ujedinjenih nacija o očuvanju i upravljanju pograničnim ribljim resursima i vrlo migratornim vrstama. Crna Gora nije potpisnica Sporazuma FAO-a o mjerama države luke za sprečavanje, suzbijanje i zaustavljanje nelegalnog, neprijavljenog i neregularnog ribolova ni Sporazuma o promovisanju usklađivanja ribarskih plovila na otvorenom moru s međunarodnim mjerama za očuvanje i upravljanje.

Kada su u pitanju regionalne ribarske organizacije, Crna Gora je punopravna članica Generalne komisije za ribarstvo u Mediteranu (GFCM) od januara 2008. Crna Gora nije članica Međunarodne komisije za očuvanje atlantske tune (ICCAT) ali razmatra aplikaciju za članstvo.

Crna Gora nema bilateralne sporazume o ribarstvu.

III. PROCJENA STEPENA USKLAĐENOSTI I KAPACITETA ZA SPROVOĐENJE

Crna Gora je u ranoj fazi priprema za članstvo u EU u ovoj oblasti. Sektor ribarstva u Crnoj Gori je veoma mali, a postojeći kapaciteti sektora za ribarstvo za obavljanje upravljačkih i inspeksijskih poslova naročito su ograničeni. Crna Gora nema uspostavljena ograničenja kada su u pitanju pravo osnivanja i slobodno kretanje kapitala u sektoru ribarstva.

Nakon pristupanja Crne Gore EU, biće neophodno obezbijediti primjenu i sprovođenju pravne tekovine u oblasti ribarstva. Trebalo bi odraditi dosta posla u pogledu transponovanja zakonodavstva i uspostavljanju neophodnih administrativnih i kontrolnih kapaciteta koji se zahtijevaju pravnom tekovinom.

Crna Gora mora da usvoji sveobuhvatnu strategiju za sektor ribarstva kojom će opisati njegove inicijative i dugoročne politike za usaglašavanje sa pravnom tekovinom. Crna Gora treba da pokaže svoje programske planove za svoje pripreme vezane za politiku, te zakonodavne i institucionalne pripreme.

III.a. Upravljanje resursima i flotom

Upravljanje resursima

Crna Gora će morati da se uskladi s novim pravilima Zajedničke ribarske politike i Mediteranskom uredbom. To će, između ostalog, uključivati izradu nacionalnih planova upravljanja u skladu s odredbama Mediteranske uredbe, kao i pripreme za sprovođenju zabrane odbacivanja ulova (škarta).

Postoji potreba za pouzdanijim, sistematičnijim i poboljšanim prikupljanjem podataka u skladu s okvirom za prikupljanje podataka EU u pogledu ribarske flote, ulova, izlova, socio-ekonomskih podataka o sektoru ribarstva, poljoprivrede i prerade, biološkog stanja ribljeg fonda u vodama Crne Gore, te efekata sektora ribarstva na morsko okruženje kako bi se omogućio sveobuhvatni program procjene resursa i pripremi za Zajedničku ribarsku politiku EU. Neophodno je ojačati kapacitete institucija zaduženih za prikupljanje podataka.

Upravljanje flotom

Usklađivanje s politikom EU o floti će zahtijevati uvođenje gornje granice kapaciteta za flote, izračunavanje parametara kapaciteta i pripremanje registra ribarske flote u skladu s pravom EU.

III.b. Inspekcija i kontrola

Najveći broj zahtjeva EU o kontroli i o nelegalnom, neprijavljenom i neregulisanom ribolovu će morati biti ugrađen u crnogorski pravni sistem – kao što su sljedivost, sertifikacija podataka i sertifikati o ulovu. Zemlja će morati da obezbijedi propisnu registraciju, provjeravanje ulova, izlova i računa. Takođe će morati da počne da vrši evidenciju svih ulova elektronskim putem, te da dostavlja ove informacije elektronskim putem nadležnim organima („elektronski dnevnik ulova”).

Što se tiče administrativnih kapaciteta, Inspekcija za morsko ribarstvo će morati biti ojačana, kako po pitanju ljudskih resursa, tako i opreme.

III.c. Strukturne djelatnosti

Crna Gora nema strukturnu politiku za sektor ribarstva usklađenu s pravnom tekovinom. Crna Gora će morati da uspostavi neophodne upravljačke i kontrolne strukture, uključujući pripremanje strateškog dokumenta i operativnog programa, kao i da ima organe za upravljanje, sertifikovanje i reviziju.

Čini se da neke od strukturnih mjera koje Crna Gora trenutno primjenjuje nijesu usklađene s pravnom tekovinom, kao što su program za poboljšanje ribarske flote i sektora marikulture što bi potencijalno moglo dovesti do povećanja ribolovnog kapaciteta. Mjere koje nijesu obuhvaćene strukturnom politikom EU će po pristupanju Komisiji morati biti prijavljene kao državna pomoć (vidjeti tačku III.e).

III.d. Tržišna politika

Crna Gora mora da se pripremi za učešće u Zajedničkoj organizaciji tržišta EU (CMO). Zakonodavstvo u ovoj oblasti treba usaglasiti sa pravnom tekovinom, dok administrativne kapacitete treba ojačati. Za djelotvorno učešće u Zajedničkoj organizaciji tržišta treba uspostaviti organizacije proizvođača kao što su one koje postoje u EU. Treba poboljšati prikupljanje i praćenje tržišnih informacija.

III.e. Državna pomoć

Crna Gora daje relativno mali iznos državne pomoći za sektor ribarstva. Mora se ocijeniti da li pomoć u obliku subvencionisanog dizel goriva za ribare može da bude usklađena sa gornjom granicom za pomoć male vrijednosti (*de minimis*) u okviru Regulative (EZ) br. 875/2007.

Crna Gora će morati da sprovodi sistem kontrole državne pomoći u sektoru ribarstva koji je usklađen s pravilima EU. Neke od strukturnih djelatnosti koje Crna Gora promoviše bi zaista mogle da se podvedu pod pojam državne pomoći, te bi stoga morale biti prijavljene Komisiji.

III.f. Međunarodni sporazumi

Crna Gora će po pristupanju morati da ratifikuje Konvenciju UN o očuvanju i upravljanju pograničnim ribljim resursima i vrlo migratornim ribljim vrstama. Nije neophodan nijedna djelatnost u pogledu Sporazuma o mjerama države luke ili Sporazuma o unapređivanju usklađivanja ribarskih plovila na otvorenom moru s međunarodnim mjerama za očuvanje i upravljanje Organizacije za hranu i poljoprivredu jer je jedino EU članica.

Kao zemlja kandidat, Crna Gora bi trebalo da uskladi svoju poziciju u međunarodnim regionalnim ribarskim organizacijama kao što je Generalna komisija za ribarstvo u Mediteranu (CFCM) sa onom koju ima EU.